

Margit Eckholt, Rafał J. Kupiszewski

"...U mnie teologia wyrasta z duszpasterstwa" : Lucio Gera : "nauczyciel teologii" papieża Franciszka

Warszawskie Studia Pastoralne 22, 143-167

2014

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

MARGIT ECKHOLT¹

„... U MNIE TEOLOGIA WYRASTA Z DUSZPASTERSTWA”

Lucio Gera – „nauczyciel teologii” papieża Franciszka

Wybór papieża Franciszka 13 marca 2013 wzbudził żywe zainteresowanie Kościołem w Ameryce Łacińskiej i jego teologią. Wybór imienia przez papieża implikuje pewien program. Znaki i gesty, jakie uczynił nowy papież już na samym początku pontyfikatu: zamieszkanie w domu dla gości Santa Marta, bliskość i liczne spotkania ze zwykłymi ludźmi, celebrowanie wielkoczwartkowych uroczystości w areszcie rzymskim, nowy ton przemówień czy wreszcie programowej adhortacji apostolskiej *Evangelii gaudium*, z których wyraźnie tchnie duch Ewangelii – wszystkiego tego nie sposób zrozumieć bez latynoamerykańskiego kontekstu.

¹ Autorka jest profesorem dogmatyki i teologii fundamentalnej na Uniwersytecie w Osnabruck – przyp. tłum.

Odkrycie teologii latynoamerykańskiej – teologii zrośniętej z duszpasterstwem

Czy po papieżu-teologu Benedykcie XVI, który jeszcze jako prefekt Kongregacji Nauki Wiary przyczynił się w połowie lat 80. minionego stulecia do upadku latynoamerykańskiej teologii wyzwolenia przez nałożenie choćby sankcji dyscyplinarnych na jej czołowych teologów, jak Leonarda Boffa OFM, Jona Sobrino SJ oraz Gustavo Gutierrezza OP – teraz nowy papież z Ameryki Łacińskiej zrehabilituje teologię wyzwolenia? Pierwsze reakcje teologów związanych z teologią wyzwolenia po pamiętnym wyborze wskazywały na pojawienie się długo nieobecnej wiosny. Spotkanie peruwiańskiego teologa Gustavo Gutierrezza z papieżem, do jakiego doszło za pośrednictwem prefekta Kongregacji Nauki Wiary Gerharda Ludwiga Mullera, niektóre południowoamerykańskie media interpretowały właśnie jako wyraz rehabilitacji inkryminowanej teologii².

Bliższy wgląd w osobę papieża Franciszka ujawnia właśnie obecność elementów teologii wyzwolenia. W polu widzenia zaznacza się bowiem specyfika teologii argentyńskiej, zasadniczo nieznannej w obszarze języka niemieckiego. Argentyńska teolożka Virginia R. Azcuy wskazuje, że często „utożsamia się teologię latynoamerykańską z ‘teologią wyzwolenia’ (...). Tymczasem różne kierunki teologii wyzwolenia w żaden sposób nie obejmują – mimo swej wagi i popularności – całej pełni i bogactwa form, rozwijanych przez poszczególnych autorów przynależących do różnych kręgów kulturowych Kontynentu. Teologia latynoamerykańska nie doznała także większych wpływów ze strony obcych teologii, zachowując

² Por. np. <<http://amerika21.de/2013/09/88889/papst-befreiungstheologie>> (z 9.12.2013).

tym samym własną specyfikę. Argentyna jest zatem krajem odznaczającym się całkowicie niezależnym myśleniem teologicznym³.”

Nie oznacza to jednak, aby teologię argentyńską, której wybitnym przedstawicielem jest zmarły 7 sierpnia 2012 ks. Lucio Gera, nauczyciel i przyjaciel kardynała Jorge Mario Bergoglio SJ, wielokrotny dziekan wydziału teologicznego Pontyfikia Universidad Santa Maria de los Buenos Aires, należący do (po)soborowego pokolenia, podobnie jak Joseph Ratzinger, Karl Lehmann, Peter Hunermann czy Walter Kasper, nie można było zaliczyć do teologii wyzwolenia. Filozof i teolog Juan Carlos Scannone SJ, kolega papieża Franciszka, a równocześnie kolega Lucio Gera oraz Marcelo Gonzalez – uczeń Gera, w swych studiach nad najnowszą historią teologii argentyńskiej zwrócili uwagę na wpływ, jaki teologia latynoamerykańska wywarła na Sobór Watykański II czy II Zgromadzenie Ogólne Episkopatu Ameryki Łacińskiej w Medellin (1968) i zaliczyli Lucio Gera do pierwszego pokolenia teologii wyzwolenia⁴.

Na tle szkicowo zarysowanej specyficzniej argentyńskiej sytuacji kulturalnej, społecznej i politycznej teologia wyzwolenia przedstawiona jest tam jako „teologia del Pueblo” („teolo-

³ Virginia R. Azcuy, *Theologie vor der Herausforderung der Armut. Eine lateinamerikanische Perspektive aus der Sicht der Frauen*, w: ZMR 87 (2003) 264-281, 264.

⁴ Por. Juan Carlos Scannone, *Theologie der Befreiung – Charakterisierung, Strömungen, Etappen*, w: Karl H. Neufeld (Hg.), *Probleme und Perspektiven dogmatischer Theologie*, Dusseldorf 1986, s. 401-439; także: Carlo Galli, *La teologia latinoamericana de la cultura en las visperas del Tercer Milenio*, w: Luciano Mendes de Almeida, Enrique V. Iglesias, Juan Noemi, *El futuro de la reflexión teológica en America Latina*, Bogota 1996, s. 243-362.

gia ludu”), która w mniejszym stopniu sięga do instrumentów analizy społecznej – bliskiej marksistowskim teoriom społecznym - bardziej za to do analiz kulturowych czy do religijności ludowej, mocno związanych z literaturą i sztuką. Gdy papież Franciszek w wywiadzie dla jezuickiego czasopisma „La Civiltà Catholica” wymienia największy argentyński epos narodowy *Martin Fierro* Jose Hernandeza, poezję Nino Costa, *Il grande esodo* Luigi Orsenigo czy wielką powieść *Adan Buenosayres* Leopoldo Marechal, to tym samym wskazuje na źródła, jakie przyczyniły się do rozwoju latynoamerykańskiej filozofii i teologii⁵.

Lucio Gera jest najwybitniejszym przedstawicielem owego kształtu teologii wyzwolenia – zapoznanej w kręgu kultury północnoatlantyckiej, gdzie znani są jedynie bracia Leonardo i Clodovis Boff, Gustavo Gutierrez i Jon Sobrino, natomiast zupełnie obca pozostaje teologia Deltę La Plata. Dzięki obecnemu papieżowi teolog ten, dla którego kardynał Bergoglio żywił wielki szacunek i sympatię, może stać się znany. Wyrazem tych uczuć jest choćby decyzja pochowania szczątków ks. Gera w katedrze w Buenos Aires (8 sierpnia 2012), a więc w miejscu pochówku zarezerwowanym biskupom argentyńskim. Na nagrobku Lucio Gera kardynał Bergoglio polecił umieścić napis: „Maestro en teologia”. Ma to upamiętniać nie tylko jego pobyt w Rzymie w latach 60. i udział w Soborze Watykańskim II, a także jego uczestnictwo w konferencjach w Medelli (1968) i Puebla (1979), ale nade wszystko wielki wkład dla teologii, jaki położył w okresie między ukazaniem się encykliki *Evangelii nuntiandi* Pawła VI (1975) a konferencją w Puebla.

⁵ Por. Antonio Spadaro, *Das Interview mit Papst Franziskus*, Hg. v. Andreas R. Batlogg, Freiburg 2013; por. <www.stimmen-der-zeit.de/online_exklusiv/details_html?k_beitrag=3906412>.

Impulsem dla prawdziwej, sięgającej korzeni wiary i czerpiącej z nich ewangelizacji kultury, jaka znamionuje pontyfikat Franciszka, jest teologia wypracowana w argentyńskim kontekście przez Lucio Gera, który wówczas był u szczytu swych możliwości, a która jest zapomniana. Dziś biskup na Stolicy Piotrowej czerpie z „teologii ludu” Profesora, gdzie w nowy sposób spotyka się teologia i duszpasterstwo, doktryna i *praxis*. W niepublikowanym wywiadzie z 12 marca 1999 Lucio Gera skonstatował:

„Teologia rodzi się z duszpasterstwa i przepowiadania; pytanie brzmi: jak przepowiadać i co przepowiadać, jak poruszać słuchaczy, jak urzeczywistniać duszpasterskie wezwania?”⁶

Wskazuje to na problem, który również dziś jest nie mniej palący. Teologia i duszpasterstwo nie są bowiem dwoma różnymi obszarami; wszak rozwój teologii systematycznej dokonywał się przede wszystkim – i to nie tylko na Północy – dzięki duszpasterskim wyzwaniom. Intuicje Lucio Gera mogą dostarczyć istotnych bodźców także teologii europejskiej, przyczyniając się do wzrostu zaufania duchowi Ewangelii, ciągle wzywającej do odnowy i nawrócenia oraz pozwalającej uwolnić się od wszelkiej koncentracji na sobie samym, jak też umocnić się na drodze ku nowemu wyjściu, o czym pisze papież Franciszek w adhortacji *Evangelii gaudium* (np. nr 20, 21)⁷.

⁶ Vgl. Virginia R. Azcuy, *Una biografía teológica de Lucio Gera*, in: dies. / Carlos Maria Galli / Marcelo Gonzalez (eds.), *Escritos Teológico-Pastorales de Lucio Gera*, Bd. 1: *Del Preconcilio a la Conferencia de Puebla (1956-1981)*, Buenos Aires 2006, 23-57, 32 (pozostałe teksty z tego tomu cytujemy podając tom i numer strony, np. I, 100).

⁷ Papież Franciszek, *Die Freude des Evangeliums. Das Apostolische Schreiben „Evangelii gaudium über die Verkündigung des Evangeliums in der Welt von heute“*. Mit einer Einführung von Bernd Hagenkord SJ, Freiburg 2013.

Lucio Gera – teolog barrio Villa Devoto

Lucio Gera urodził się 16 stycznia 1924 w Pasiano, włoskiej prowincji Udine, w 1927 z rodzicami wyemigrował do Buenos Aires. Wzrastał w typowym środowisku migrantów w dzielnicy La Paternal, wówczas w Villa Devoto – miejscu naznaczonym biedą, bezrobociem i poszukiwaniem nowych perspektyw – dzielnicy, której pozostał wierny przez całe swoje długie życie. W 1936 wstąpił do Seminario Conciliar Metropolitano de la Inmaculada Concepción; do podjęcia studiów teologicznych pchnęła go przede wszystkim literatura, zwłaszcza wybitna proza Fiodora Dostojewskiego⁸. 20 września 1947 zostaje wyświęcony na kapłana archidiecezji Buenos Aires. W duszpasterstwie pracuje w latach 1948-1951 kolejno w trzech parafiach Buenos Aires; następnie na rzymskim Angelicum zdobywa licencjat z teologii w 1953. Dalsze studia kontynuuje na uniwersytecie w Bonn pod kierunkiem dogmatyka Johanna Auer'a, przedkładając w 1956 dysertację doktorską „*Die geschichtliche Entwicklung der Transsubstantiationslehre von Thomas von Aquin zu Johannes Duns Scotus*” (*Duchowy rozwój nauki o transsubstancjacji od Tomasza z Akwinu do Jana Duns Szkota*). Studia w Niemczech zbliżają go do filozofii religii Romano Guardiniego i Maxa Schellera, pozwalając mu poznać egzystencjalne i personalistyczne podstawy wiary.

Do Buenos Aires powraca w 1957, podejmując pracę jako wykładowca w Seminarium a także na Wydziale Teologicznym, gdzie do emerytury wykłada eklezjologię, sakramentologię i eschatologię; równocześnie pracuje z młodzieżą w Buenos Aires. Jego wykłady antycypują bogatą tematycznie

⁸ Por. I, 27, niepublikowany wywiad E 1999.

problematykę Soboru. W publikacji „*Notas de Pastoral Jocista*” traktującej o duchowieństwie i świeckich, krótko po swoim powrocie z Rzymu konstatuje:

„Co dla Kościoła w zróżnicowanym społecznie środowisku oznacza być obecnym i nieobecnym? Kościół obecny jest wówczas, gdy przez swoje zasady i sposób postępowania oddziałuje na mentalność ludzi, należących do specyficznego obszaru społecznego. Kościół jest obecny w społeczeństwie tylko wówczas, gdy w tym społeczeństwie obecne są chrześcijańskie inspiracje – i to w sposób aktywny.”⁹

Sformułowania te pobrzmiewają w przemówieniach papieża Franciszka. Chodzi o autentyczną i rzeczywistą obecność Kościoła, jaka odpowiada jego misji ewangelizacyjnej:

„Jeśli Kościół obecny jest w swym specyficznym środowisku, oznacza to obecność duszpasterskich instrumentów ewangelizacji; oznacza rzeczywistą skuteczność współpracowników i instytucji Kościoła w określonych środowiskach.” (I, 105)

Jawi się tu krytyczne pytanie do Kościoła, czy rzeczywiście ogarnia on swą obecnością wszystkie warstwy społeczne oraz kto w ogóle uczestniczy w życiu Kościoła (I, 107).

W nowo założonym uniwersytecie katolickim Santa Maria de los Buenos Aires w 1958 Lucio Gera pełni funkcję prefekta studiów i „*praeses*” afiliowanego Archidiecezjalnego Wyższego Seminarium Duchownego archidiecezji Buenos do Wydziału Teologicznego, od 1969 stanowiącego już wydział Papieskiego Uniwersytetu Buenos Aires. Gera wielokrotnie był dziekanem tego Wydziału: w okresach: 1965-1969; 1979-1982 oraz 1982-1985, a więc w ostatnich latach junty wojskowej i trudnych latach demokratycznych rządów Raula Alfonsma.

⁹ *Reflexión sobre Iglesia, burgues^ay clase obrera*, I, 103-112, 105.

Wydział w Villa Devoto, jego „barrio”, Calle Jose Cubas stanowi fundament, na którym buduje własną teologię i podejmuje pracę duszpasterską wraz z licznie towarzyszącymi mu seminarzystami i teologami świeckimi. Joaquin Allende, czilijski teolog i kolega Gero z lat 60., nazywa go „barriero” – człowiekiem, związanym swym miejscem zamieszkania, codziennym rytmem życia, radościami i cierpieniami¹⁰. Centralnym punktem odniesienia dla teologicznej i kościelnej działalności Gera staje się Sobór Watykański II. W niepublikowanym wywiadzie z 12 marca 1999 Gera czyni zwierzenia:

„Sądzę, że Sobór oznaczał praktycznie impuls dla narodzin i rozwoju teologii w całej Ameryce Łacińskiej, tylko nie w Argentynie. Jednakże chciałbym zauważyć, że ten ruch prawdopodobnie rozpoczął się wcześniej, po wojnie, w latach 50., wraz z pojawieniem się latynoamerykańskich czasopism, które wyartykułowały nowe pytania. Ów ruch poszukiwań teologicznych i duszpasterskich rozpoczyna się wcześniej [...]. Tak więc możemy dzisiaj z perspektywy czasu ocenić wydarzenie, jakim było czasopismo ‘Notas de Pastoral Jocista’. Za główne zadanie do wykonania – o czym sam na jego łamach pisałem – uznało ono ścisły związek teologii z duszpasterstwem; u mnie teologia wyrasta z duszpasterstwa [...]. Sądzę, że moje pokolenie odziedziczyło rozdział teologii, duszpasterstwa i duchowości [...]. Z jednej strony ucierpiało na tym duszpasterstwo, ponieważ postrzegano je jako czysto pragmatyczną rzeczywistość, a co najwyżej jako sztukę czy całość norm dotyczących wiedzy oraz działania i nic więcej. Z drugiej strony ucierpiała teologia, ponieważ nie karmiła się misją ewangelizacyjną. Tak samo dotyczyło to duchowości; ucierpiała również pobożność, gdyż pojmowano ją jako czysto pragmatyczne powtarzanie słów modlitwy [...]. Dlatego więc zaczęliśmy czytać św. Teresę czy Jana od Krzyża [...]. Czy nie należy jednak zrobić jeszcze kroku dalej? Jakie konsekwencje przyniósł ten rozdział? Myślę, że doszło do poważnych zakłóceń w odziedzi-

¹⁰ Azcuay (przyp. 5): I, 30.

czonych przez nas relacjach między religijnością a świeckością, między Bogiem a światem.”¹¹

Gera bardzo wyraźnie wskazuje na rozłam, jaki ma miejsce między teologią a duszpasterstwem, między pobożnością czy duchowością a refleksją nad tymi obszarami wiary – rozłam, który był dla niego punktem wyjścia w aktywności na rzecz narodzin latynoamerykańskiej teologii wyzwolenia oraz w rozwijaniu argentyńskiego *specificum* tej nowej teologii.

W roku 1964 Gera spotyka się w Petrópolis w Brazylii z Juan Luis Segundo SJ i Joseph Comblin. Miały miejsce jeszcze inne spotkania, które wytyczały drogę rozwoju teologii wyzwolenia. Według Scannone Gera jest „najważniejszym przedstawicielem kierunku teologicznego, jaki przynajmniej w swych początkach, słusznie można nazwać teologią wyzwolenia”¹². Jest teologią zakotwiczoną w konkretnej, pełnej konfliktów rzeczywistości Ameryki Łacińskiej, która jest swego rodzaju „znakiem czasów” – jak to ujmuje Dokument z Medellin (1968) – i która zawsze na nowo poszukuje drogi wcielenia Słowa Bożego oraz priorytetowej „opcji na rzecz ubogich”, drogi, na której wiele twarzy odkrywa twarz Jezusa Chrystusa, wskazując na kluczowy motyw nowej teologii.

W swej teologii, uprawianej na sposób badawczy i dydaktyczny na wydziale teologicznym w Buenos Aires, Gera prowadzi będzie poszukiwania w żywym dialogu z wezwaniami „popularnego duszpasterstwa” i w „tłumaczeniu” świeżych impulsów teologii europejskiej. Liczne jego przyczynki z lat 70. zrodziły się z pastoralnych intuicji Karla Rahnera SJ oraz eklezjologii Yves Congara OP. Teologię pojmuje Gera jako wspólną grę różnych głosów, jako pracę zespołową, gdzie on sam jest nauczycielem, duszpasterzem, doradcą i przyjacielem.

¹¹ Marcello Gonzalez, *Prólogo*, 13-22: I, 16.

¹² Scannone (przyt. 3), 422.

Od końca lat 60. bierze udział w pastoralno-teologicznych spotkaniach organizowanych przez argentyńskie Towarzystwo Teologiczne, jest teologicznym doradcą Ruchu Księży na rzecz Trzeciego Świata, powstałym w Argentynie w 1976, członkiem teologiczno-pastoralnej grupy refleksyjnej CELAM, a w latach 1969-1974 pełni aktywną działalność w Międzynarodowej Komisji Teologicznej w ramach kierowanej przez Karla Rahnera grupy roboczej teologii nadziei; jest też doradcą na synodach biskupich 1969 i 1971 z powołania argentyńskiego kardynała Eduardo Pironio, swego przyjaciela i kolegę, zaś od 1986 członkiem Papieskiej Rady ds. Laikatu; w latach 1986-1993 jest członkiem argentyńskiej grupy roboczej należącej do niemiecko-latynoamerykańskiego Projektu ds. Nauki Społecznej Kościoła Ameryki Łacińskiej – projektu badawczego na Uniwersytecie w Tubingen pod kierownictwem Petera Hunermanna, co w czasach, kiedy teologia wyzwolenia była inkryminowana, pozwalało łagodzić konflikty między nauką społeczną a teologią wyzwolenia¹³.

W Argentynie Gera styka się z pastoralną komisją COEPAL (Comisión Episcopal para la Pastoral, 1966-1973), realizującą projekt „Pastoral popular“, zakazany przez episkopat Argentyny wobec licznych napięć, jakie miały miejsce w Kościele argentyńskim oraz umacniającej się politycznie i społecznie władzy. Gera został członkiem biskupiej Komisji ds. Wiary i Kultury, wypracowując projekty głównych dokumentów jak np. „Declaración de San Miguel” (1969) – dotyczący stanu duszpasterstwa w Kościele argentyńskim po konferencji w Medellin; także w czasach dyktatury we współpracy z Car-

¹³ Por., Juan Carlos Scannone, Peter Hunermann (przy współpracy Margit Eckholt), *Lateinamerika und die Katholische SoziaUehre*, 3 tomy, Mainz 1993.

melo Giaquinta przygotował projekt dokumentu „Iglesia y Comunidad Nacional” (1981), w którym zarysował obraz władzy dyktatury wojskowej, przedkładając równocześnie na płaszczyźnie teologiczno-pastoralnej drogi pojednania narodowego. Okres między publikacją adhortacji *Evangelii nuntiandi* a III Zebraniem Generalnym latynoamerykańskiego episkopatu w Puebla (1979) był decydujący – według badaczy teologii

Gera, jak Scannone, Sebastian Politi czy Carlos Maria Galli – dla rozwoju jego myśli teologicznej, w której wyłożył podstawy argentyńskiej „teologia del Pueblo”, mającej tak wielki wpływ na Jorge Mario Bergoglio. Ówczesne przemyślenia Gera pozostają zgodne z późniejszym hasłem „nowej ewangelizacji” („Lineas pastorales para la Nueva Evangelización”, 1990) episkopatu argentyńskiego i w wybitnym stopniu przygotowane przez Lucio Gera.

Właśnie przez takie rozumienie teologii jako pracy zespołowej, przez swą oddaną i stałą obecność na Wydziale Teologicznym w Buenos Aires, Gera miał decydujący wpływ na współczesne pokolenie argentyńskich teologów. Gruntownie unaocznia to publikacja Ricardo Ferrara i Carlosa Maria Galli z 1997 r., wydana z okazji 50-lecia święceń kapłańskich i 40-lecia pracy na Wydziale Teologicznym w Buenos Aires¹⁴ Lucio Gera, ale nade wszystko sam zbiór jego dorobku teologiczno-pastoralnego, wydany z bogatym komentarzem przez jego uczniów: Virginię R. Azcuy, Carlosa Maria Galli, Marcelo Gonzalez i Carlosa Caamano w dwóch tomach (odpowiednio – 926 s. i 1030 s.). To znaczące dzieło dotyczące nieznaney wcześniej w Niemczech historii argentyńskiej teologii, zawiera

¹⁴ Riccardo Ferrara, Carlos Maria Galli (eds.), *Presente y futuro de la teología en Argentina (Homenaje a Lucio Gera)*, Buenos Aires 1997; por. też: AAVV, *Juntos en Su memoria. 50 anos de sacerdocio con Lucio Gera (1947-2007)*, Victoria 1997.

również wprowadzenia do różnych epok, pisane przez kolegów i przyjaciół Gera – „voces argentinas”¹⁵. I tak wśród tych „voces argentinas” znajdujemy przyczynki filozofa religii Hectora Mandrioni – długoletniego kolegi na Wydziale Teologicznym, kardynała Eduardo Pironio, ks. Rafaela Tello zaangażowanego na rzecz „pastoral popular” i kolegi uniwersyteckiego z lat 70., arcybiskupa z Resistencia – Carmelo Giaquinta, jezuickiego filozofa Juana Carlosa Scannone, czy wreszcie świadka wiary Kościoła argentyńskiego – biskupa Enrique Angelelli, który w czasach dyktatury 4 sierpnia 1976 zginął w wypadku samochodowym w niewyjaśnionych do dziś okolicznościach.

Kardynał Pironio z okazji 50-lecia święceń kapłańskich ks. Gera przysłał z Rzymu krótko przed śmiercią, włączony do drugiego tomu dzieła „carta de amistad” (list przyjaźni) do Gera, w którym przedstawia go jako „teologa kontemplacyjnego”¹⁶. Gera naznaczony już cierpieniem i chorobą w karmelu w Buenos Aires dokonał korekty swych pism zebranych i spoglądając wstecz na własną drogę życia napisał swego rodzaju testament, który jest wyrazem owej kontemplacyjnej postawy,

¹⁵ Virginia R. Azcuy, Carlos Mara Galli, Marcello Gonzalez (eds.), *Escritos teológico-pastorales de Lucio Gera*, Bd. 1: *Del Preconcilio a la Conferencia del Puebla (1956-1981)*, Buenos Aires 2006: Tom daje wgląd w teologiczne myślenie w Argentynie w okresie przedsoborowym 1956-1962, okresu soborowego, pierwszego okresu posoborowego od 1968 i od 1968 do 1981 od Medellin do Puebla. – Virginia R. Azcuy, Carlos Maria Galli, Carlos Caamano (eds.), *Escritos teológico-pastorales de Lucio Gera*, Bd. 2: *De la Conferencia de Puebla a nuestros días (1982-2007)*, Buenos Aires 2007: tom daje najpierw obraz okresu od Puebla do Santo Domingo (1992), następnie obejmuje lata 1995-2007, stanowiące przygotowania do III tysiąclecia i zawierające przyczynki z zakresu pastoraliki oraz duchowości.

¹⁶ Eduardo F. Card. Pironio, *Carta de Amistad desde el corazón de la Iglesia*: II, 1009-1011, 1011.

pokory i skromności, a w którym to słowie określa swych uczniów mianem wielkiego skarbu:

„Sądzę, że byłem dobrym profesorem teologii i choć przebyłem tak długą drogę, oryginalnym teologiem nie byłem. Co należałoby powiedzieć w związku z moimi ‚pismami zebranymi’, to jest to doświadczeniem przez moje pokolenie od połowy ostatniego stulecia żądaniem, by nie rozdzielać teologii i duszpasterstwa, ale w oparciu o teologiczne myślenie orientować działalność duszpasterską oraz to teologiczne myślenie pojmować zawsze w łączności z konkretnymi, historycznymi potrzebami. Wydaje się, że w naszym kraju, jak i w ogóle w Ameryce Łacińskiej niezależna refleksja teologiczna wzięła swój początek z tej wewnętrznej konieczności, i choć był to początek jeszcze nieśmiały, to prawdziwy, który niczym małe nasionko, wkrótce osiągnął wzrost dzięki wydarzeniu Soboru Watykańskiego II.”¹⁷

A dalej mówi:

„Ale widzę, że ponoszę w jakimś stopniu winę, skoro nie zdołałem napisać znaczącego dzieła teologicznego, odpowiadającego tytułowi profesora nauczającego z górą czterdzieści lat. Odczuwam jednak satysfakcję, że podążyła za mną pewna grupa młodych teologów i teologów, że mogę się poszczycić wcale nie małą grupą uczniów.” (II, 1007)

Ostatnie lata życia spędził Gera w Karmelu jako spowiednik i teologiczny towarzysz wspólnoty, zawsze pełen otwartości na gości. Zmarł 7 sierpnia 2012 i został pochowany w katedrze w Buenos Aires, dostąpiwszy tym samym ostatniego zaszczytu, jaki mu okazał kardynał Bergoglio, późniejszy papież Franciszek.

¹⁷ *Palabras finales Lucio Gera*, II, 1005-1007, 1005 n.

„Teologia del pueblo”: Lucio Gera i specyficznie argentyński kształt teologii wyzwolenia

W wywiadzie opublikowanym w „Civiltà Cattolica” papież Franciszek w swym spojrzeniu na Kościół umieścił w centralnym miejscu obraz „ludu Bożego”:

„Wizja Kościoła, który mi się podoba, jest świętym ludem Bożym. Definicja, którą często się posługuję, pochodzi z soborowego dokumentu *Lumen gentium*, dokładnie z numeru 12. Przynależność do ludu ma ogromną wartość teologiczną: Bóg zbawiał lud w historii zbawienia. Bez tej przynależności do ludu nie ma pełnej tożsamości. Nikt nie ratuje się sam jako wyizolowane indywiduum. Bóg przyciąga nas do siebie mając na względzie kompleksowy wzór międzyludzkich stosunków, jakie zachodzą we wspólnocie ludzkiej. Bóg wkracza w tę dynamikę ludu. [...] Lud jest podmiotem. Kościół i lud Boży na drodze historii – ze swoimi radościami i cierpieniami. [...] Kościół jest całością ludu Bożego. Widzę świętość w ludzkiej Bożym, jego świętość na co dzień.”¹⁸

Podobne refleksje wyraził w adhortacji *Evangelii gaudium*. Skoro pojęcie „ludu” dla papieża zajmuje rolę pierwszoplanową, to bardzo wyraźnie współbrzmi ono ze specyficznym pojęciem „pueblo”, tak silnie obecnym w Kościele argentyńskim wraz z teologicznymi i eklezjologicznymi impulsami, które naznaczyły argentyński kształt teologii wyzwolenia. Nie może dziwić, że teologię ks. Carlosa Maria Galli określił jako „argentyńska teologia ludu” („teologia del Pueblo”¹⁹).

Scannone rozumie ją jako nurt z sobie właściwymi znamionami teologii wyzwolenia²⁰, wyrastającej z pastoralnej i ekle-

¹⁸ Spadaro, (przyp. 4) 43, 44.

¹⁹ Por. Carlos Maria Galli, *La teología latinoamericana de la cultura en las vísperas del Tercer Milenio*, w: *Mendes de Almeida u. a.* (przyp. 3), 243-362, 249.

²⁰ Scannone (przyp. 3), 422. – Scannone rozróżnia między „teologią wyzwolenia od historycznej praktyki” a „teologią od praktyki południowo-

zjologicznej odnowy Soboru Watykańskiego II oraz nowych impulsów duszpasterskich Kościoła argentyńskiego. Argentyńscy teologowie jak Jorge Maria Mejia i Eduardo Pironio byli doradcami teologicznymi na Soborze; Lucio Gera, Carmelo Juan Giaquinta i inni razem z nimi mieli udział w przybliżeniu w Argentynie nauki Soboru, by – jak zauważa Gera – „Argentyna mogła się przystosować, a nade wszystko, abyśmy my mogli się przystosować do nauki Soboru”²¹. Teologiczna adaptacja soborowej myśli włączona została w nowy ruch duszpasterski „Pastoral Popular“, będący częścią programu argentyńskich biskupów – nowej „Pastoral de conjunto”, koordynowany przez COEPAL, którego doradcą aż do rozwiązania tego ciała w 1973 pozostawał Lucio Gera.

Wielu księży i zakonników, świeckich – kobiet i mężczyzn przekroczyło tradycyjne formy duszpasterskie. Droga ku peryferiom, „inserción“, do świata ubogich, wniosła za sobą nowy model budowania gminy, gminy bazowej i wspólnot domowych a także stworzyła nowy obraz kapłana – owego „cura villero”, którego aktywność miała się teraz realizować w dzielnicach ubogich. W nowy sposób połączyły się tu tradycyjne formy religijności ludowej i duszpasterstwo. Zmarły w 2002 kapłan i teolog Rafael Tello²² należy w Kościele argentyńskim

amerykańskiego ludu”, między którymi umieszcza szkołę argentyńską czy „teologię ludu”.

²¹ *La Iglesia y el mundo*, I, 311-318, 311.

²² Wskazane impulsy teologiczne, duszpasterskie i duchowe, jakie zaszczerpił Rafael Tello opracowane zostały dopiero niedawno. Víctor Manuel Fernández, Rektor Katolickiego Uniwersytetu Santa Maria de los Buenos Aires, powiernik kardynała Bergoglio, wyświęcony przez papieża Franciszka na arcybiskupa Tiburnia, przedstawił dokonania Tello w wielu przyczynkach: *El Padre Tello: una interpelación tod^a no escuchada (en lmea)*, w: *Vida Pastoral*, 236 (2002), cyt. za: <www.san-pablo.com.ar/vidapastoral/index.php?seccion=articulos&id=29> (9.12.2013); tenże, *Con los pobres*

do wielkich protagonistów owej nowej drogi, zaś Gera był z nią związany w sposób najgłębszy. Bliskość ze zwykłymi ludźmi, z „ludem“, jego przeżywaną religijnością oraz piętnem „kultury biedy“, jakie ten lud znaczyło, w radościach i cierpieniach, w świętowaniu, w zmaganiach z biedą i niesprawiedliwością, muzyce, śpiewie i pielgrzymkach do „Virgen de Lujan“, wszystko to dało charakterystyczne spoiwo, ożywczą glebę dla rozwoju specyficznego argentyńskiego kształtu teologii wyzwolenia, do którego przyczynił się Gera wraz z kolegami-duszpasterzami i kolegami z Wydziału Teologicznego.

Decydujący był tu nie tyle „zwrot“ ku biednym, ku ludowi, ale punkt wyjścia od ludu, jak to ujmuje dokument opublikowany w 1969 przez argentyńskiego biskupa San Miguel:

„Działania Kościoła winny być orientowane nie tylko na lud, ale też istotnie pochodzić od samego ludu.”²³

Pojęcie „ludu“ odwołuje się do Konstytucji o Kościele Soboru Watykańskiego II, ale też do ludowej myśli argentyńskiej kultury, kultywowanej choćby w wielkim eposie *Martin Fierro* Jose Hernandeza (1872/79) czy przedstawionej w ludowym ruchu peronizmu. Rozstrzygające jest tu przede wszystkim przekonanie, że Bóg zbawia człowieka nie pojedynczo, w izolacji, ale że dzieło zbawienia dokonuje się przede wszystkim dla budowania ludu²⁴.

hasta el fondo. Elpensamiento teológico de Rafael Tello, [w:] Virgina R. Azcuy (Hg.), *Semillas del siglo XX*, w: *Proyecto 36* (2000), 187-205, 187.

²³ Dokument San Miguel Nr. VI 4 i 5, cyt. za: Juan Carlos Scannone, *Los aportes de Lucio Gera a la Teología en perspectiva Latinoamericana*, I, 455-460, 457 f.

²⁴ Juan Carlos Scannone (*Los aportes de Lucio Gera a la Teología en perspectiva Latinoamericana*, I, 455-460, 457) cytuje Juan Carlos Macca-

We wszystkich odmianach latynoamerykańskiej teologii wyzwolenia mamy do czynienia z analizą rzeczywistości, pomyslaną w trzech krokach: widzieć, ocenić, działać oraz z radykalną – rozumianą jako nawrócenie się na Ewangelię – opcją na rzecz ubogich. Analizuje się gospodarczą i społeczną rzeczywistość ubóstwa. Ponadto rozumiana jest ona – jak to ujął Gutierrez w swych głównych tekstach – jako solidarność i protest, mające swą podstawę w kenozie Jezusa Chrystusa, który będąc z nami solidarny, uczynił nas bogatymi w swym ubóstwie (por. 2 Kor 8,9)²⁵:

„Tylko gdy Kościół wystąpi przeciwko ubóstwu i stanie się ubogi, będzie zdolny do przepowiadania tego, co jest mu właściwe, mianowicie ‚duchowego ubóstwa’, tj. otwartości na człowieka i na historię w kontekście obiecaney przez Boga przyszłości²⁶.”

Owa „historyczna siła ubogich“ – jak brzmi tytuł jednego z głównych dzieł Gutierrez – łączy różne ujęcia teologii wyzwolenia. Lucio Gera a z nim Rafael Tello, Fernando Boasso, Gerardo Farrell i Juan Carlos Scanonne będą jednak krytykować koncentrowanie się na analizie społecznej, która u Gutierrez czy braci Boff wyrasta z dialogu z europejską nauką spo-

rone. – *Zur argentinischen “Theologie des Volkes”*, por. też prace uczniów Lucio Gera: Carlos Galli, *El pueblo de Dios en los pueblos del mundo. Catholicidad, encarnación e intercambio en la eclesiologia actual*, Buenos Aires 1993; Guillermo Fernandez Beret, *El pueblo en la teologia de la liberación. Consecuencias de un concepto ambiguo para la eclesiologia y la pastoral latinoamericanas*, Frankfurt 1996; Marcelo Trejo, *La Sabiduria del Pueblo como lugar teológico en la “Escuela Argentina” (1966-1996)*, Rom 2000.

²⁵ Por. w związku z tym np. Gustavo Gutierrez, *Nachfolge Jesu und Option fur die Armen. Beitrage zur Theologie der Befreiung im Zeitalter der Globalisierung*, Hg. v. Mariano Delgado. Stuttgart 2009.

²⁶ Gustavo Gutierrez, *Theologie der Befreiung*, Munchen 1982, 285.

łeczną. Nie wycisza się społecznej i gospodarczej rzeczywistości ubóstwa, ale rozszerza je o spojrzenie na kulturową rzeczywistość ubogich. Ubodzy są członkami ludu i pomimo ubóstwa mają udział w doświadczeniu kultury, historii, religii.

Już na początku lat 70. powstał spór co do pytania o wolność religijną, która w rozwinięciu argentyńskiej postaci teologii wyzwolenia miała znaczenie centralne, podczas gdy w tym samym czasie w innych nurtach teologii wyzwolenia w Brazylii, Chile czy Peru jej rola była mniejsza. Religijność ludu jest dla Gera taką religijnością, „która pozostaje w zgodności z własną, specyficzną kulturą ludową. Religijność jest typową postawą ubogich, a ubodzy w wybitny sposób tworzą lud. Ubodzy w skondensowany sposób dają wyraz religijności ludu.”²⁷

Uwidacznia się tutaj typowo argentyńskie pojęcie ludu. Do ludu należą – według Gero – członkowie „wspólnoty ludzi, zjednoczeni przez uczestnictwo w tej samej kulturze, którzy w duchowej perspektywie swej kultury urzeczywistniają ją przez określone polityczne kształtowanie woli i decyzje” (I, 724):

„Pierwszym warunkiem przynależności do ludu jest świadomość, że potrzebuje się innych, co dla ubogiego jest bezpośrednim i bolesnym doświadczeniem. Dlatego jest on raczej zdolny do solidarności – dając innym i odwrotnie oczekując czegoś od nich, jest on raczej zdolny, by stanowić lud. ‚Lud’ jest wreszcie rzeczywistością etyczną, domagającą się głębokich moralnych postaw. Dlatego niewątpliwie słusznie nazywamy go ubogim ludem.” (tamże)

Argentyńscy teologowie Virginia R. Azcuy i Carlos Maria Galli główną zasługę w refleksji Gery upatrują właśnie w jego myśleniu o ubogich jako o ludzie, jako o „kolektywnym pod-

²⁷ Gera, *Pueblo, Religión del pueblo e Iglesia*, I, 717-744, 731.

miocie historii”, który jest autorem specyficznie religijnego i kulturalnego etosu.

Dla rozwoju argentyńskiej „teologii ludu” niemałe znaczenie miała bodaj najbardziej znana adhortacja Pawła VI *Evangelii nuntiandi* (1975). Papież mówi tu o wolności, rozwoju i ewangelizacji kultur, wskazuje na potrzebę krytyki niesprawiedliwych struktur, ale krytyki opartej na uwalniających mocy Ewangelii i nauczaniu następców Chrystusa. Nieprzypadkowo adhortacja *Evangelii gaudium* ciągle odwołuje się do tego dokumentu Pawła VI; papież wykorzystał tym samym wątki, jakie przyjęli w swych przesłaniach biskupi latynoamerykańscy już od połowy lat 70., a potem zaznaczyła Konferencja w Puebla (1979), ustanawiając Lucio Gera teologicznym doradcą.

W tle pojawił się konflikt, który wybuchnął na Konferencji Puebla i związany był przede wszystkim ze sposobem rozumienia pojęcia kultury. Ujawniła się tu różnorodność analiz społecznych i kulturowych, obecna w nowych ujęciach teologii latynoamerykańskiej. Niewątpliwie Gera należy zawdzięczać, że osadzone w tradycji Konferencji z Medellm pojęcia wyzwolenia i opcji na rzecz ubogich, znalazły swą kontynuację w dokumencie z Puebla. Czas przed i po Konferencji z Puebla należy z pewnością do najbardziej twórczego okresu w życiu Gera; jego teologia ogniskuje wątki duszpasterskie i kulturowe inspirowane ruchem odnowy Vaticanum II. Istotne dla niego znaczenia miała „reinterpretacja” Soboru dokonywana w aktualnym kontekście kulturowym Kościoła. Już w latach 70. uTORował on drogę dla rozwoju w kierunku integracji duszpasterstwa społecznego i ewangelizacji kultur, co znalazło także wyraz w dokumencie ostatniego Zgromadzenia Ogólnego episkopatu latynoamerykańskiego w Aparecida (2007), a co odnotował kardynał Bergoglio w swej notatce, ówczesny przewodniczący Komisji Redakcyjnej.

Uformowanie się specyficznie argentyńskiej postaci teologii wyzwolenia nastąpiło nie bez konfliktów, błędem jednak byłoby odstępować od jej analiz społecznych i kulturowych. Lucio Gera – a wraz z nim „teologia del pueblo” – nigdy nie zarzucił myśli o idei wyzwolenia. W innych publikacjach dotyczących teologii wyzwolenia – zorientowanych marksistowsko i przejmujących europejską myśl socjologiczną – dostrzega Gera niebezpieczeństwo, że mogą dostarczać teoretycznego wsparcia dla idei walki klas i stanowić podział jedności ludu. „Teologia del pueblo” nie stanowi opozycji, lecz wychodzi od – zawsze przecież poszukiwanej – jedności ludu i podobnie jak inne świeżej daty latynoamerykańskie teologiczne przyuczynki odnosi się do praktyki wyzwolenia:

„Interpretacja Soboru w konieczny sposób dochodzi w swych analizach społeczno-polityczno-kulturowych, nie tylko naszego Kontynentu, lecz także poza nim, do tego momentu w dziejach, kiedy okazuje się bardzo nagląca historyczno-narodowa releksja Soboru i to dokonywana z głębi samej Ewangelii. Prowadzi to do zaangażowania wiernych, całego Kościoła, w politykę wyzwolenia oraz do zdecydowanego przeciwstawiania się ciemniącym systemom, strukturom i grupom.”²⁸

Należy dalej prowadzić w Kościele badania nad politycznym kontekstem rozwoju „teologia del pueblo”. W 1976 w wyniku puczu przeciwko peronistycznemu rządowi Isabel Martmez de Perón nastąpiła dyktatura wojskowa, której kres nastąpił dopiero w 1983 przez ukonstytuowanie się demokratycznego rządu Raula Alfonsm. Wśród licznych zamęczonych, porzuconych czy zamordowanych znaleźli się również biskupi jak Enrique Angelelli i osoby zakonne jak francuska zakonnica

²⁸ Lucio Gera, *Apuntes para una interpretación de la Iglesia argentina*, I, 501-565, 513; por. też I,

Alice Domon. Nie można równocześnie nie powiedzieć o wojskowych duchownych, błogosławiących samoloty, z których nad Rio de La Plata zrzucano trupy pomordowanych.

Gera był w tych latach doradcą argentyńskich biskupów i jako teolog-doradca przygotował we współpracy z Carmelo Giaquinta projekt dokumentu *Iglesia y Comunidad Nacional* opublikowany 8 maja 1981²⁹. Biskupi napiętnowali w nim władzę pod każdym względem, a wobec rozdarcia kraju postawili pytanie o sposób przywrócenia jedności narodu i możliwość pojednania. Także z tej perspektywy refleksji nad pojednaniem należy przemyśleć argentyńską „teologię ludu”. W latach 70. wydawało się w Europie, że teologia pojednania jest konserwatywną przeciwwagą dla teologii wyzwolenia. Tymczasem uważna lektura pism Gera’y unaocznia, że wyzwolenie i pojednanie nierozdzielnie są złączone ze sobą, właśnie na bazie jedności ludu, którego nie należy postrzegać na sposób idealistyczny jako „jednego” ludu, ale mieć świadomość, że targany jest on różnymi interesami i konfliktami. Pytanie o sposób realizacji jedności należałoby zatem poszukiwać w perspektywie teologicznej i eklezjologicznej.

Jako lud Boży w drodze przez czas, jako lud pośród wilków – zgodnie z wizją Izajasza (por. Iz 60,1-62, 12) – naród może być jeden, zaś Kościołowi przypada decydująca rola w tym narodowym zadaniu na rzecz pojednania. Wyzwolenie oznacza również przede wszystkim oczyszczanie głębokich pokładów kultury, na których rodzić się będzie coraz większa

²⁹ W *Escritos teológico-pastorales* Lucio Gera włączono jego długi komentarz do „Reconciliación nacional (II, 133-166); także pewne wyciągi z dokumentu *Iglesia y Comunidad Nacional* (II, 89-104). Gera w ostatnich latach dyktatury wojskowej opublikował wiele artykułów na temat „pojednania”: *La reconciliación. Aspectos doctrinales*, Sedoi 64 (1982), s. 24-34; *La reconciliación en el pensamiento cristiano*, Empresa 63 (1983), s. 22-34.

nadzieja, a wiara zyska znaczenie religijności zdolnej do mobilizacji nowych sił, by z ucisku uwolnić struktury ku stawaniu się człowiekiem. Argentyńska „teologia del pueblo“ dała początek szkole, choć skromność Lucio Gera kazała mu odciąć się od uznania, że mógłby być twórcą takiej szkoły, o czym świadczy niepublikowany jego wywiad z 12 marca 1999:

„Nigdy nie mieliśmy aspiracji do zakładania szkoły. Trochę mnie zaskakuje, kiedy słyszę, jak ktoś tak mówi. Nigdy nie sądziliśmy, że może to być rodzajem szkoły czy że może dać to początek tradycji. [...]. Istniała pewna troska o teologiczną tradycję [...], ale nigdy nie myślałem, że moglibyśmy taką zapoczątkować [...]. Owszem, całkiem nie wykluczaliśmy pewnej nieokreślonej troski rozumianej jako postulat odnoszący się do przyszłości, a który mógłby zainicjować pewną tradycję. Dlatego też sądzę, że to trochę za dużo, aby tutaj mówić o teologicznej szkole. [...]. Tak, świadomy jestem, że Argentyna wniosła pewien wkład w teologiczne myślenie Ameryki Łacińskiej [...]. Tym co odróżnia naszą teologię od teologii innych regionów, to tematy, do których należy na przykład kultura i religijność ludu.

To były te elementy, które ubogaciły refleksję teologiczną Kontynentu. Myślę ze swej strony, że przyczyniłem się nieco do połączenia: Kościoła i świata, duszpasterstwa i teologii, duchowości i teologii. W tym miałem szczególny udział. Powiedziałbym, że chcieliśmy zaznaczyć określone rysy refleksji, lecz to nie stanowi jeszcze w pełni szkoły teologicznej.”³⁰

³⁰ Wywiad 12.3.1999, w: M. Gonzalez, *Prólogo*, I, 16 n.

Przewyciężyć rozdział teologii, duszpasterstwa i duchowości

Uczniowie zauważyli, że już w latach 80. po upadku dyktatury Lucio Gera zaczął przekazywać pałeczkę młodszemu pokoleniu teologów³¹. Wydaje się, jak gdyby i tutaj dyktatura zdołała zaznaczyć swą obecność; Gera kontynuuje „teologia del pueblo“, opublikował wiele tekstów na temat ewangelizacji kultury, duchowości, jest aktywny na Wydziale w Villa Devoto, pracuje dla wielu biskupów: Pironio, Karlic, Castagna, Rodriguez-Melgarejo a później także dla Bergoglio.

Ale wydaje się, jak gdyby dyktatura i tutaj coś zakryła, nie pozwalając na dalszy rozwój, o czym pisze Gera spoglądając na te ponure lata³².

„Jak podjąć znów wątek, skoro okres milczenia się skończył? Jak w ogóle znowu podjąć wątek? Osobiście podchwyciłem mało. Rozpoczął się rozdział mieszania szyków w moim zdrowiu“ – tak o sobie powiedział Lucio Gera w wywiadzie z 1999³³. Z pewnością w jego myśleniu jest obecny regres duchowych i mądrościowych tradycji. Uderza, że drugi tom jego pism teologiczno-pastoralnych ma wyraźnie taki charakter. Od roku 1994 Gera jest spowiednikiem w karmelu „Lisieux Argentino“ w Buenos Aires, u benedyktynek św. Scholastyki w Victoria, zaś ostatnie lata życia spędza w karmelu Buenos Aires, gdzie w głębi modlitwy jest mu dane widzieć kruchość świata i gdzie ma udział w dających wolność, pojednawczych

³¹ Virginia R. Azcuy wskazuje tutaj na wprowadzenie Gery do „Teologia del pueblo“ autorstwa jego ucznia Sebastian Politi z 1992, w którym autor wykazuje owo przekazywanie pałeczki młodszemu pokoleniu, I, 39.

³² Wywiad z 1990: I, 38.

³³ Tamże, 39.

cierpieniach krzyżowych Jezusa Chrystusa. Jego mądrością jest wykonać „zadania rozróżniania przeszłości“ także w spojrzeniu na okres dyktatury, zadanie, które rozpiął do serca młodszemu pokoleniu³⁴. Chodziło mu o ciągłe zakotwiczenie „opcji na rzecz wyzwolenia oraz opcji na rzecz ubogich w jądrze wiary”, w „ewangelizującym jądrze”³⁵.

Z tego nakazu wyprowadził Gera istotne impulsy dla osadzenia teologii w życiodajnych źródłach wiary oraz w konkretnych wezwaniach duszpasterskich. Na obecne niebezpieczeństwo rozdziału teologii i duszpasterstwa wskazał po raz ostatni w wywiadzie udzielonym w końcu lipca 2011 w karmelu w Buenos Aires. Refleksja teologiczna, duszpasterska praktyka oraz duchowość – uwzględniając teraźniejsze „znaki czasu” – winny ciągle na nowo odwoływać się wzajemnie do siebie, a to dla Gera oznacza, że teologia jest duchową praktyką w szerszym sensie, w służbie humanizacyjnej i politycznej praktyki rozumianej jako opcji na rzecz ubogich³⁶.

Papież Franciszek czerpie z tych impulsów – a wypada życzyć mu dalszego pozostawania na teologicznych ścieżkach Lucio Gera, który odcina się od rozdziału nauki od duszpasterstwa, otwierając nauce nowe horyzonty poprzez teologię zanurzoną w głębi Ewangelii, odpowiadającą radości i nadziei, smutkowi i strachowi „ludu”.

³⁴ Azcuy cytuje za: Sebastiana Politi, *Teologia del Pueblo*, I, 43.

³⁵ Wywiad z roku 1990, I, 41.

³⁶ Por. też wywiad z 1990: I, 51.

Summary

The article brings closer the figure of, died in 2012, Argentine theologian Lucio Gera, who was cardinal's Bergoglio teacher and friend. Gera is acknowledged as creator of theology of liberation and he is one of the most leading representant of „People's theology“ (teología del Pueblo). In his theology's comprehension he was postulating her inseparable relevance with the priesthood and clergy. It was something new for the Second Vatican Council. A lot of Gera's points found expression in Pope's Francis teaching.

Thum. Rafał J. Kupiszewski

²⁸ I, 23-57; Carlos Maria Galli, *Interpretación, valoración y actualización del pensamiento teológico de Lucio Gera en „Del Preconcilio a la Conferencia de Puebla”* (1956-1981) I, 867-924; por. też Virginia R. Azcuy, *El discernimiento teológico-pastoral de los signos de las tiempos en Medellín. Lectura interpretativa de los grandes temas de la II Conferencia*, Teología 107 (2012), s. 125-150.